

**शासकीय जमिनी
महसूल विभागाच्या परवानगी शिवाय
जमीन हस्तांतरणावर निर्बंध.**

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

परिपत्रक क्र. जमीन ०४/२००६/प्र.क्र.३५/ज-१

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : ८.९.२००८

प्रस्तावना :

शासकीय जमिनीचे वितरण, हस्तांतरण, वापर, वाटपाचा प्राथम्यक्रम इत्यादीबाबत महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता १९६६ मध्ये वैधानिक तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. या तरतुदी सर्व शासकीय विभागांनी धारण केलेल्या अथवा सर्व शासकीय विभागाच्या अधिपत्याखाली / व्यवस्थापनाखाली असलेल्या जमिनीला लागू होतात. शासनाच्या विविध विभागांना, कार्यालये, शासकीय योजना, शासकीय प्रकल्प इत्यादी विविध प्रयोजनाकरीता महसूल विभागाकडून शासकीय जमिनी प्रदान केल्या जातात. ज्या ठिकाणी शासकीय जमीन उपलब्ध नसेल त्या ठिकाणी खाजगी जमीन संपादित करून उपलब्ध करून देण्यात येते.

२. शासकीय विभागांना प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनी अथवा संपादित करून उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या जमिनी, ज्या प्रयोजनासाठी देण्यात आल्या आहेत, त्याच प्रयोजनासाठी त्या जमिनीचा संबंधित विभागाकडून वापर होणे आवश्यक आहे.

३. शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, काही शासकीय विभागांना प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनी अथवा संपादित करून उपलब्ध केलेल्या (खाजगी) जमिनीसंदर्भात अशा जमिनींची शासकीय विभागांना आवश्यकता नसल्यास, या जमिनीची परस्पर निर्गती करण्याचे / विल्हेवाट लावण्याचे निर्णय संबंधित विभागाकडून घेतले जातात. वस्तुतः एखाद्या शासकीय विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या शासकीय जमिनीची अथवा संपादन करून उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या (खाजगी) जमिनीची त्या विभागास आवश्यकता राहिलेली नसल्यास, त्या विभागाने अशी जमीन महसूल विभागाकडे समर्पित (Surrender) करणे आवश्यक आहे. तथापि काही प्रकरणात महसूल विभागाची पूर्व संमती न घेता तसेच अशा जमिनी महसूल विभागाकडे प्रत्यार्पित न करता काही शासकीय विभाग त्यांच्या ताब्यातील जमिनीची परस्पर विल्हेवाट लावतात. अशी विल्हेवाट लावताना अथवा जमिनीची निर्गती करताना विहित केलेली कार्यपद्धती न अवलंबिल्यामुळे अनेक वेळा न्यायालयीन प्रकरणे उद्भवतात व अशा प्रकरणात शासनाच्या हितास बाधा पोहोचण्याची शक्यता नाकारता येत नाही.

परिपत्रक :-

१) शासकीय जमिनीच्या निर्गती / विल्हेवाट संदर्भात महसूल विभागाव्यतिरिक्त अन्य मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाने अथवा क्षेत्रीय कार्यालयाने काही शासन निर्णय/ ज्ञापन/ पत्र / सूचना/परिपत्रके निर्गमित केलेली असल्यास त्याद्वारे देण्यात आलेल्या सूचनांची अंमलबजावणी करण्यापूर्वी अशा दस्तऐवजांद्वारे देण्यात आलेल्या सूचना महसूल

विभागाच्या सहमतीने देण्यात आलेल्या आहेत किंवा कसे, या बाबीची प्रथम जिल्हाधिकारी यांनी तपासणी करावी. महसूल विभागाच्या सहमतीचा कोणताही संदर्भ अशा दस्तऐवजात देण्या आला नसल्यास शासनाकडे रितसर संदर्भ करून प्रस्तावित कार्यवाहीसाठी महसूल विभागाची सहमती आहे किंवा कसे, याबाबतची लेखी माहिती प्राप्त करून घ्यावी व तदनंतर प्रस्तावित कार्यवाहीबाबत निर्णय घ्यावा.

२) शासकीय जमिनीसंदर्भात अथवा संपादित करून उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या (खाजगी) जमिनीच्या संदर्भात महसूल विभागाव्यतिरिक्त अन्य विभागाने निर्गमित केलेले शासन निर्णय/ ज्ञापन/ सूचना/ परिपत्रके महसूल विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात आले नसल्याचे स्पष्ट झाल्यास, जिल्हाधिका-यांनी ही बाब अशा स्वरूपाचे आदेश निर्गमित करणाऱ्या संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या सचिवांना अर्ध शासकीय पत्राद्वारे अवगत करावी व त्याबाबत प्रधान सचिव (महसूल) यांना देखील अर्धशासकीय पत्राद्वारे कळविण्यात यावे.

३) महसूल विभागाची सहमती न घेता अन्य प्रशासकीय विभागानी शासकीय जमिनी संदर्भात निर्गमित केलेले शासन निर्णय/ ज्ञापन / सूचना / पत्र / परिपत्रकातील मजकुरानुसार जिल्हाधिक-यांनी परस्पर काही कार्यवाही केल्यास अशा कार्यवाहीस संबंधित जिल्हाधिकारी जबाबदार राहतील आणि त्यातून उद्भवणा-या न्यायालयीन प्रकरणांची जबाबदारी देखील त्या त्या जिल्हाधिका-यांची असेल. त्याचप्रमाणे असे आदेश पारित करण्यासाठी जबाबदार असलेल्या संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या / क्षेत्रीय कार्यालयांच्या अधिकाऱ्यांवरही जबाबदारी निश्चित करण्यात येईल.

४) जिल्हाधिका-यांनी त्यांच्या नियमित मासिक बैठकांच्या वेळी, ज्या क्षेत्रीय कार्यालयांनी महसूल विभागाची मान्यता न घेता त्यांच्याकडील शासकीय जमिनी खाजगी व्यक्तींना, संस्थांना, कंपन्यांना मंजूर केल्या असतील अशा प्रकरणांचा आढावा घेवून त्या अनुषंगाने संबंधित क्षेत्रीय कार्यालयास महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता १९६६ मधील तरतुदीची जाणीव करून देवून, जिल्हाधिका-यांची / महसूल विभागाची मान्यता घेतल्याशिवाय करण्यात आलेले जमिनीचे हस्तांतरण रद्द करण्याबाबत आणि आवश्यकता भासल्यास जिल्हाधिका-यांकडे योग्य तो प्रस्ताव सादर करण्याबाबत सूचना द्याव्यात.

५) ज्या दस्ताद्वारे उद्देशीत असणाऱ्या व्यवहाराबाबत केंद्र शासन अथवा राज्य शासन यांच्या एखाद्या कायद्यान्वये निर्बंध असेल तर त्या कायद्यातील तरतुदीप्रमाणे सक्षम प्राधिकारी यांचेकडील परवानगी अथवा ना हरकत प्रमाणपत्राची सत्यप्रत त्या दस्तासोबत जोडलेली आहे व त्या परवानगी अथवा ना हरकत प्रमाणपत्रातील नमूद कोणत्याही पायाभूत अटी व शर्तीचे विसंगत रितीने तो दस्तऐवज लिहिलेला नाही, याची खात्री करून संबंधित दुय्यम निबंधकांनी / सह दुय्यम निबंधकांनी दस्तऐवजाची नोंदणी करावी.

६) वर नमूद केलेली कार्यपद्धत न अवलंबता संबंधित प्रशासकीय विभागानी/क्षेत्रीय कार्यालयांनी जमीन भाडेपट्ट्याने मंजूर केली असेल अशा भाडेपट्ट्यांचे नूतनीकरण करण्यात येऊ नये आणि संबंधित जमीन त्या त्या प्रशासकीय विभागाने/क्षेत्रीय कार्यालयाने त्वरीत त्यांच्या ताब्यात घ्यावी.

वर नमूद केलेल्या तरतुदींचे व सूचनांचे संबंधीत प्रशासकीय विभागाच्या सचिवांनी पालन करावे. या परिपत्रकातील तरतुदी जिल्हाधिकाऱ्यांनी सर्व क्षेत्रीय कार्यालयाच्या निदर्शनास आणाव्यात.

महाराष्ट्र राज्याचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक असा आहे.

सही/-

(श्रीमती नीला सत्यनारायण)

अपर मुख्य सचिव

महाराष्ट्र शासन

प्रत

- १) सर्व अपर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव, सचिव, मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २) सर्व विभागीय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य.
- ३) नोंदणी महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ४) जमाबंदी आयुक्त व संचालक भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ५) सर्व जिल्हाधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.
- ५) शासनाची सर्व अंगीकृत महामंडळे
- ६) सर्व मा. मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ७) महालेखापाल, महा. १ मुंबई, (लेखा व अनुज्ञेयता)/(लेखा परिक्षा
- ८) महालेखापाल, महा. २ नागपूर (लेखा व अनुज्ञेयता)/(लेखा परिक्षा)
- ९) वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १०) नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ११) निवडनस्ती, ज-१ कार्यासन, मंत्रालय, मुंबई